

Huiveringwekkende humor

Anti-semitisch cabaret uit de oorlog nu op cd

■ Behalve een keur aan boeken wordt 60 jaar bevrijding ook opgeluisterd door talloze cd's met werk uit en over de bezetting. Een selectie.

Door Arno Gelder

ROTTERDAM Het was in alle opzichten het cabaret van het gruwelijke cynisme, maar niet zoals kleinkunst sarcastisch en bijtend mag zijn.

Het Zondagmiddagcabaret van Paulus de Ruiter (pseudoniem voor de tekenschrijver Jacques van Tol) trad in 1941 aan en was de Nieuwe Orde zeer toegedaan: nu had ook de NSB haar eigen humoristen onder wie Ceesje Speenhoff (dochter van de zanger Koos Speenhoff) en haar echtgenoot Piet Rienks.

Ook ruim 60 jaar na dato (de groep hield begin 1944 op te bestaan) klinken de teksten van dit óók door 'goede vaderlanders' uitstekend beluisterde radiocabaret nog altijd huiveringwekkend.

Zinnen als *Maar als het uur van de vrede zal slaan/dan zal de Jood naar het ghetto gaan* waren geen uitzondering en tekstdichter Jacques van Tol bewerkte zijn *Kleine man* - dat hij voor de oorlog voor Louis Davids schreef - zelfs tot de schunnige variant *Dat was de Jodeman/de dikke Jodeman./die uitgekookte, gaar gestoomde vette Jodeman*.

Behalve deze cd brengt het Theaterinstituut Nederland nog drie cd's uit met kleinkunstmateriaal uit de oorlog: het cabaret De Watergeus van Radio Oranje en twee

cd's onder de titel 'Koppen op!' Die bevat liedjes die de moed er moesten inhouden tijdens de bezetting. De box, met voortreffelijk geconserveerde opnamen, wordt begeleidt door het boek *Spelen onder spanning*.

Uit ghetto en kamp

Ze klinken hartverscheurend en zijn vaak van een peilloze melancholie en treurigheid.

Op de cd *Shtil, di nakht iz oysgeshternt* (Stil, de nacht is vol met sterren) spelen Adriaan Stoet (viool) en Tjako van Schie (piano) 18 Jiddische liederen die voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog in concentratiekampen en Joodse ghetto's in Europa werden vertolkt.

Met titels als *Babi Yar* (over het plaatsje nabij Kiev waar de Duitsers 50.000 joden executeerden), *Treblike* (naar het vernietigingskamp Treblinka) en *Varshe* (over de opstand in 1943 in het joodse ghetto in Warschau) weet het duo een beklemmende sfeer op te roepen met eenvoudige, sfeervolle muziek. *Verschenen bij EMI*.

Nooit meer Westerbork

Op *Bevroren tranen* herdenkt Maarten Peters (hij speelde onder meer bij Frank Boeijen, zijn partner Margriet Eshuijs en schreef voor Liesbeth List en Rob de Nijs) het Kamp Westerbork. Via dit *Durchgangslager* in Drente werden tijdens de bezetting ruim 100.000 joden en zigeuners naar vernietigingskampen in het Oosten gedeporteerd.

In 12 liederen, sober muzikaal

begeleid en met aangrijpende, poetische teksten (*De treinen hebben kleur, De vogels zingen jouw naam*), houdt zanger en componist Peeters de herinnering levend aan de geschiedenis van Westerbork. Hij doet dat op ingetogen en respectvolle wijze.

■ info@maartenpeters.nl

Jacques van Tol wordt in oktober 1945 gearresteerd. De tekstdichter schreef voor het anti-semitische Zondagmiddagcabaret van Paulus de Ruiter.

FOTO ANP

